Crkveni auktoritet prema tomizmu i drugim katoličkim školama.

Dr. Fra Karlo Balić.

(Nastavak)

Što se mora razumjeti pod ovim »prijepornim pitanjem«? Da li samo razilaženja unutar dominikanske škole? Što treba ubrojiti među one »katoličke škole«? Je li to samo dominikanska škola sa svojim raznim ograncima? Koji su napokon ovi »pisci bolje oznake«? Da li samo pristaše dominikanske škole? To bi bila ironija — s pravom veli Jean de Dieu — koju nitko bez pomanjkanja štovanja ne može pripisati Kristovu Namjesniku. To bi bila zabluda proti koje protestira sva povijest razvoja misli u katoličkoj Crkvi.[35] Naučitelji »bolje oznake« — to su ne samo sv. Toma i Albert Veliki, nego i naučitelji franjevačke škole; zatim Suarez, Belarmin, Franjo Saleski, Alfonzo i toliki drugi. Jest, priznaje dominikanac Hedde, nema sumnje, da je Papa mislio i na Skota i na Suareza pa zato nije ni upotrebio izraz »sancti doctores«, koji se njima ne bi mogao primjeniti nego naprosto »auctores — pisci«.[36] Da je to stvarna misao slavno vladajućeg Pape, protumačio je i kardinal Ehrle (10 ožujka 1924) u govoru pred svim pretstavnicima sv. Zbora nauka i univerza. Govoru je prisustvovao kardinal-prefekt Bisleti zatim

[35] Jean de Dieu, Saint Thomas et les directions pontificales, u Études Franciscaines XX (1924), 462.

[36] Hedde, De l'autorité de S. Thomas d'Aquin dans l'enseignement catholique de la philosophie, Revue apologétique, 1 aug. 1924, 513—527. Dominikanac Hedde bio je profesor na teološkom fakultetu u Lyonu. Dakle zanimljivo je što on veli. Str. 521—522: »Nul ne saurait méconnaître la portée volue de cette phrase insérée dans une Encyclique tout entière à la louange de S. Thomas et de son Ordre... Scot et Suarez sont-ils visés? cela ne me paraît pas douteux, et voilà pourquois l'on ne s'est pas servi de l'expression plus obvie de Sancti doctores qui ne serait pas applicable à ces théologiens«. Hedde nagađa da je one značajne riječi u Studiorum Ducem mogla staviti druga ruka. No potpis je sv. Oca, pak on ih prihvaća. Misli, da nije zato prestao biti vjerni učenik sv. Tome, ako ne odobrava stanovište onih koji zatvaraju oči pred činjenicama. No ni O. Hedde nije bio kadar, da se posvema oslobodi predrasuda. Jean de Dieu, cit. čl. 464 piše: »Par un sillogisme d'autant plus digne de remarque qu'il est plus sincère et montre mieux a quel point les esprits sont entraînés. Par un sillogisme que nous retrouvons dans l'article du P. Hedde: après avoir déclaré que le Pape laisse la liberté de suivre Scot ou Suarez dans les questions disputées, et que les thèses thomistes sont des directions sûres proposées par l'Église«. Hedde tvrdi, da oprečne teze nemaju te garancije, i da su tomističke« istina.

Billot, Laurenti, Sincero i mnogobrojne druge ličnosti.[37] »Nihil perfectum sub sole«, doviknuo je veliki učenjak Ehrle. Dominikanska škola neka slijedi sva i pojedina mišljenja brata Tome, a druge škole bile su slobodne u prošlosti, pak im Crkva ni danas tu slobodu nije oduzela!

U tom smislu tumače Papine riječi svi osim pantomista. Dakle skotizam, suarezijanizam, molinizam — razne katoličke škole uživaju u 20 vijeku onu slobodu, koju su imale i kroz prošle vjekove. Bile su u prošlosti katoličke. Ostaju takovima i danas. Treba samo žaliti, da ima u katoličkoj Crkvi osoba, koje i bez intervencije sv. Stolice ne vide, da bi takav ostracizam škodio i znanosti i napretku. Činjenica, da su pantomisti priznali, kako ih je Pio XI »stvarno ražalostio«[38] svojom izjavom, ne treba komentara.

3. **Dvadeset i četiri filozofske teze.** Na 29. srpnja 1914. nekoliko profesora podnijelo je Kongregaciji sjemeništa u sveučilišta 24 teze, za koje su kazali da ih naučavaju i da su u skladu s metafizičnim načelima sv. Tome. Najprijepornija je bila treća, u kojoj je govor o realnoj distinkciji u stvorenim bićima između biti i opstojnosti (bivovanja).

Sv. Kongrgeacija odgovorila je, da skup ovih teza zaista sačinjava glavnu nauku sv. Tome: »eas plane continere sancti Doctoris principia et pronuntiata maiora«.[39] Ove riječi dozivlju nam u pamet riječi Pija X u »Doctoris Angelici«, gdje je naređeno da se moraju držati sv. Tome »principia et pronuntiata maiora«. Ako sada Kongregacija izjavljuje da se baš ta »principia et pronuntiata« nalaze u 24 teze, i to »de eiusdem Sanctitatis Suae mandato«, lako je shvatiti, kako su pantomisti dobili u ruke veoma zgodno oružje *u borbi proti svojim protivnicima. Međutim, neki su istakli,* da dekret od 1914. nije doktrinalan, jer samo Kongregacija sv. Oficija i biblična komisija mogu izdavati doktrinalne dekrete. A onda to nije bio niti disciplinaran dekret. Formula »de eiusdem Sanctitatis Suae mandato« ne mijenja narav akta; označuje samo odobrenje »in forma communi«.[40]

---

[37] L' Osservatore Romano, 10—11 ožujka 1924, br. 60; Zeitschrift für kath. Theologie L (1926) 18—26.

[38] Isp. L'Ami du Clergé XLI (31 janv. 1924) 66. Veli, kako su se suarezijanci uvelike obradovali radi onih riječi, a drugi »ont été réellement contristés... thomistes sincères, ils se sont émus de l'événement...« Zar nije jasno?!

[39] AAS VI (1914) 383. Chr. Vermeersch A. S. J., De religiosis et missionariis supplementa et monumenta (Periodica, t. VIII), Brugis 1919, 286: »Observes decretum Motu proprio 29 iun. 1914 datum pro sola Italia latum esse, ita ut, si stricte loquamur, vim minus universalem habeat quam ex huius decreti exordio dixeris«.

[40] Isp. Descoqs, u Archives de philosophie II (1924) 128; Civiltà Cattolica 19 decembre 1914, 706.

Pio X, malo poslije nego je izdan dekret o 24 tezama, preseli se u bolji život, a tako (god. 1916) i kardinal Lorenzelli, prefekt Kongregacije sjemeništa i sveučilišta. Dne 17 veljače 1915 Benedikt XV saopćuje isusovačkomu generalu Ledóchowskomu, da Crkva nikako neće da uništi slobodu raspravljanja o pitanjima, o kojima se uvijek raspravljalo, a među takovim se nalazi i treća od onih 24 teze. To je dne 9 ožujka iste godine Benedikt XV i pismeno izjavio. On je odobrio za Družbu Isusovu naredbu, koju je već izdao general Martin, a potvrdio Lav XIII. Pitanje o realnoj distinkciji slobodno je: »sententia realis distinctionis inter essentiam et existentiam, prouti sententia contraria, est in Societate libera et unicuique licet eam sequi et docere«.[41] U takovim okolnostima, tomisti u veljači 1916 ponovno postavljaju pitanje na sv. Kongregaciju: »Da li 24 teze zaista sadrže autentičnu nauku sv. Tome, i u tom slučaju, da li moraju biti n a l o ž e n e kat. školama da ih drže: utrum i m p o n i d e b e a n t scholis catholicis t e n e n d a e«?[42] Kongregacija na punoj sjednici (in plenario coetu), kojoj je prisustvovao i sam kardinal Mercier, odluči da ovako odgovori: »Omnes illae 24 theses philosophicae germanam S. Thomae doctrinam exprimunt, eaeque p r o p o n a n t u r v e l u t i t u t a e n o r m a e d i r e c t i v a e«.[43] U ovom dekretu nijesu spomenute one značajne riječi: »principia et pronuntiata maiora«, a baš je o tome bila prepirka među umjerenim tomistima i pantomistima. Stoga na upit, da li se moraju naložiti teze da se drže (i m p o n i d e b e a n t . . . t e n e n d a e), Kongregacija odgovara: »p r o p o n a n t u r v e l u t i t u t a e n o r m a e d i r e c t i v a e«. Da je Kongregacija u dekretu od 1916 smatrala da su 24 teze »principia ac pronuntiata maiora«,

[41] Ehrle-Pelster, cit. dj., 85—86. Na 9 ožujka 1015 upravio je Ledóchowski ovo pismo na Benedikta XV: »Beatisime Pater! Ad pedes Sanctitatis Vestrae humiliter peto, ut Sanctitas Vestra ad dubia omnia tollenda responsum datum piae memoriae P. Generali Martin in quaestione de reali inter essentiam et existentiam distinctione approbare dignetur. Responsum vero fuit sequens:

Sententia realis distinctionis inter essentiam et existentiam, prouti sententia contraria, est in Societate libera et unicuique licet eam sequi: 1. ne eam quasi fundamentum faciat totius philosophiae christianae atque necessarium asserat ad probandam existentiam Dei eiusque attributa, infinitudinem etc. et ad dogmata rite explicanda et illustranda; 2. ne ulla nota inuratur probatis et eximiis Societatis Doctoribus, quorum laus est in Ecclesia. Et. Deus. Romae, die 9 Martii 1915. Wl. Ledóchwski, Praep. Gen. Soc. Jesu«. Odluka Benedikta XV glasi ovako: »Praedictum responsum R. P. Martin novimus exaratum fuisse iuxta mentem Leonis XIII fel. rec. ideoque illud approbamus et nostrum omnino facimus. Ex aedibus Vaticanis, die 9 Martii 1915. Benedictus XV.«

[42] AAS VIII (1916) 156.

[43] Ibid.

bez ikakove poteškoće odgovorila bi: »imponantur tenendae«.[44] Da u ovom pogledu svaka sumnja iščezne, objelodanio je isusovački general već spomenuto pismo odobreno od Benedikta XV: »De doctrina S. Thomae magis magisque in Societate fovenda«, u kojem veli, da svak može slobodno slijediti teze koje su oprečne onim 24 tezama: »Cum enim haec (sv. Kongregacija) non voluerit, ut imponerentur theses illae veluti necessario tenendae, sed tantum ut proponeretur veluti tutae normae directivae, propterea minime negavit oppositas quoque tutas dici posse; proinde plena remanet potestas iis qui doctrinam S. Thomae sequuntur, quasdam oppositas defendendi«.[45] Benedikt XV, kada je pročitao ove riječi isusovač-

---

[44] Vermeersch, cit. dj. 288: »Notatu digna est mutatio in responso ad 2 m dubium allata. Dum enim rogant num theses illae philosophicae debeant imponi, respondetur illas germanam S. Thomae doctrinam exprimere et esse proponendas veluti tutas normas directivas'. Quae verba suaviorem spiritum spirant, quo dirigendos moderatores et professores scholarum Emm. Patres censere videntur. Cur enim strictius imponas formulas quarum vim viri minus dociles multis modis effugere poterunt, quin de eorum formali inoboedientia facile constare possit«. Tako piše I. C (reusen) S. J. — Isp., Descoqs, u Archives de philosophie 1924, cah. II, 128; Der Katholik XIX (1917) 142: »zu begrüsen ist... dass die 24 Thesen, welche die Hauptpunkte der philosophischen Lehre des hl. Thomas enthalten, nur als zuverlässige direktive, nicht als präzeptive Norm bezeichnet werden... Es gibt doch auch eine berechtigte Freiheit der Wissenschaft, die man nicht ohne zwingende Notwendigkeit einengen soll«.

[45] Zeitschrift für kath. Theologie XXII (1918) 237. — Ledóchowski dokazuje, kako su i dominikanski učenjaci nijekali treću tezu. Isusovci iako treba da slijede sv. Tomu, jer im tako pravilo naređuje, ipak nijesu dužni da sve i pojedine 24 teze brane. Benedikt XV. kazao je: »Velle quidem se omnino, ut S. Thomae doctrinam sequeremur, at nullo pacto ut libertas opinandi restringeretur in iis quoque rebus et quaestionibus, de quibus disputaretur inter catholicos, et quae disputabiles essent, qualis esset e. g. disceptatio de distinctione reali inter essentiam et existentiam aliaque id genus, quae in deposito fidei nullo modo continerentur: timere se potius, ne, hac libertate praecipienda alae simul ingenuorum inciderentur cum damno profundioris studii theologici...« Nakon što je umni general razložio, kako oprečne teze Tominim treba braniti »ob rationes vere probabiles et prorsus graves« nastavlja: »Namque facile contingere potest in quaestionibus controversis, praesertim speculativis utramque sententiam esse tutam vel aeque probabilem; immo accidit quandoque, ut ea quae primum minus placere visa esset, postea communis evaserit et approbata fuerit«. Donosi razne primjere. — Nije mi poznato, da li je ovaj značajni traktat isusovačkoga generala objelodanjen na hrvatskom jeziku. Bilo bi poželjno da se netko nađe te ga prevede i protumači.

sensisse arbitramur, quum eos putasti Angelico Doctori satis adhaerere qui universas de Thomae doctrina theses perinde proponendas censeant, ac tutas ad dirigendum normas, nullo scilicet omnium amplectandarum thesium imposito officio«.[46]

Pismo O. Ledóchowskoga i izjava Benedikta XV mogli su koristiti samo ljudima dobre volje. Pantomisti su od toga časa navijestili žestoku borbu isusovcima, kao glavnim neprijateljima tomizma! Nekoliko sedmica nakon što je O. Ledóchowski izdao gore spomenuto pismo, dominikanac A. Horváth objelodanjuje raspravu: »Kampf um dem hl. Thomas«.[47] Tvrdi, kako uopće nije moguće da je O. Ledóchowski izdao taj dekret, a ako ga je izdao, onda je on glavni organizator čitave antitomističke borbe.[48] Ističe, da Crkva ne trpi lažni ili polovični tomizam: »einen falschen oder halben Thomismus«.[49] U isto vrijeme i dominikanska revija u Španjolskoj »La Ciencia tomista« objelodanjuje uporedo 24 teze sv. Tome, koje je Crkva odobrila i 24 oprečne teze koje Suarez naučava. Taj popis preštampavaju francuski i njemački dominikanci.[50] Ledó-

[46] Ibid., 206.

[47] Horvath A. O. P., Kampf um dem hl. Thomas, u Divus Thomas (Freib.) IV (1917) 186—243.

[48] Könnte man mit Recht annehmen, dass ein solches Dekret des hochw. P. Generals tatsächlich existiert, so wäre er der Organisator des ganzen Kampfes gegen den hl. Thomas...« I gle! učeni dominikanac dokazuje da je nemoguće da takav dekret (radi se o odgovoru Benedikta XV) opstoji: »eines solchen Dekretes aus inneren Gründen unwahrscheinlich, ja ganz unmöglich erscheint...«

[49] Ibid., 189.

[50] Isp. Pègues, O. P., Autour de saint Thomas, Toulouse — Paris 1918; Schultes R. O. P., De doctrina S. Thomae magis magisque fovenda, u Der Katholik XXII (1918) 21—26. Na talijanskom jeziku objelodanio je ove teze De Thöth, cit. dj. — Donijet ću prema Pèguesu samo tri prve:

These quaedam, in doctrina s. Thomae Aquinatis contentae, et a philosophiae magistris propositae, adprobantur. (Sacra Studiorum Congregatio):

I. Potentia et actus ita dividunt ens, ut quidquid est, vel sit actus purus, vel ex potentia et actu tamquam primis atque intrinsecis principiis necessario coalescat.

II. Actus, utpote perfectio, non limitatur nisi per potentiam, quae est capacitas perfectionis. Proinde in quo ordine actus est pu-

These ad mentem Eximii Doctoris F. Suaresii. (Oppositae XXIV Thesibus ad mentem S. Thomae a S. C. Studiorum approbatis.)

I. Potentia et actus non bene dicuntur entis principia; ens enim est simplicissimum et ideo quomodocunque existit est ens in actu etsi forte in potentia ad aliud (Disp. Metaph. 15, sect. 9; Disp. Met., 31 per totam; praes. sect. 2, nu. 23 et seqs.).

II. Actus, dicere potest perfectionem, tum in sua ratione for-

koga generala, kazao je: »Quo quidem in iudicio recte Nostechowski je htio spasiti Suareza, koji je antitomist. Ovu pantomističnu borbu proti isusovcima živo nam stavlja pred oči toskanski župnik De Thöth. Suarez stoji prema Tomi — veli on — kao dan prema noći, kao »da« prema »ne«.[51] Suareza, koji je službeni Naučitelj Družbe Isusove, mora ostaviti svatko, tko hoće da sluša Crkvu. Ali isusovcima — veli De Thöth — nije do istine nego do vlastite slave: radi se o zavisti, o ambiciji, radi se »di gelosia di tonaca«.[52] Uostalom dokumenat, koji je objelodanio Ledóchowski, po De Thöthu, nije Papin već nosi na sebi pečat neautentičnosti »note di inautenticitá«.[53] Taj čudnovat dekret »stranissimo decreto« nije nego

---

rus, in eodem nonnisi illimitatus et unicus existit; ubi vero est finitus ac multiplex, in veram incidit cum potentia compositionem.

III. Quapropter in absoluta ipsius esse ratione unus subsistit Deus, unus est simplicissimus; cetera cuncta quae ipsum esse participant, naturam habent qua esse coarctatur, ac tanquam distinctis realiter principiis, essentia et esse constant...

mali, tum intra suam speciem, limitatam; seipso, igitur, vel fortasse ab agente, non per potentiam in qua recipitur, finitus est. (Dis. Metaph. 30, sect. 2, n. 18 et seqs.; id. id. 5, sect. 2; id. id. 31, sect. 13, n. 14 et seqs.; De Angelis, lib. I, cap. 12 et 15).

III. Utcumque Deus differat a creaturis ut necessario existens, falsum est creaturam omnem esse compositam, in eaque praesertim esse ab essentia re distingui. (Dis. Met. 31, praes. sect. 4, 6 et 13)...

I tako nastavlja sve do 24 teze. Pantomisti hoće da dokažu, kako isusovci, osim nekoliko iznimaka kao Billot, Mattiussi, niti su ikada bili tomisti niti su danas. Oni bi bili glavni rušitelji tomizma. A ipak naš O. B. str. 15 tvrdi: »Činjenica da tomizam nije više dominikanska filozofija već da su taj sistem usvojili svi katolički učenjaci — svakako je veoma presudna u ovom našem pitanju«! Je li se dominikanska filozofija pretvorila u tomizam, i da li su taj sistem usvojili svi katolički učenjaci?

[51] De Thöth, cit. dj. 73: »Suarez sta a san Tommaso come il sì al no, come il giorno alla notte: fra i due vi è opposizione di contrarietà: dunque bisogna decidersi: o con san Tommaso e la Chiesa o con Suarez contro San Tommaso e contro la volontà della Chiesa. Non datur medium.«

[52] Ibid. 24—28: »un amore male inteso all' Ordine offusco l'amore della verità... Suarez continuò ad essere il vero dottore della Compagnia, e continua ad esserlo...« (str. 27, 28). Tu daje De Thöth podatke, kako je nastao suarezijanizam. Str. 21 veli, da Suarez ovisi od Skota i Okama, no i onda kada se odalečuje od njih on je uvijek »un dichiarato e fermo anti-tomista«.

[53] Govor je o dekretu, kojega je potvrdio Lav XIII, a zatim Benedikt XV, da su isusovci slobodni što se tiče realne distinkcije. De Töth misli, da se tomizam temelji na realnoj distinkciji u stvorenim bićima

napadaj na mudrost i razboritost crkvenog Naučiteljstva »vero schiaffo alla sapienza e prudenza della Chiesa prava ćuška protiv mudrosti i razboritosti Crkve«.[54]

De Thöth je izevo logični zaključak iz onoga što su razni dominikanski pisci tvrdili kroz ovo zadnjih decenija. Način pisanja toskanskog župnika, napadaj na Družbu Isusovu i na samog Kristova Namjesnika[55] sile nas da postavimo pitanje, što je u ovoj borbi pantomista protiv isusovaca glavno: ugled kat. Crkve ili predrasude, strasti, animoznost?

I pantomisti su opazili da ovakovim ispadima samo izazivlju reakciju i kod samih pristaša Tomine nauke. Stoga redovito pripuštaju da je dokumenat kojega je Ledóchowski objelodanio autentičan, ali nastoje da ga na svoj način protumače.

Neki tvrde, da isusovci imaju posebne povlastice. Pismo O. Ledóchowskoga nije objelodanjeno u »Acta Apostolicae Sedis«. Dakle vrijedi samo za isusovce. Crkva nije definirala 24 teze, niti je naložila da ih netko prihvati, ali je naložila da se proponiraju u školama i to kao teze koje Crkva preferira. Tominu nauku treba braniti »saltem ut est opinio«.

Ovu je tezu u više navrata branio francuski pantomist O. Pègues, O. P.[56] Međutim njegov kolega O. Hedde, O. P. mili, da

---

između esencije i egzistencije. Str. 61—68 De Thöth na čudan način napada isusovačkoga generala. Pita kako prije nije objelodanjen dekret generala Martina? Str. 61: »l'attività dl P. Martin è avvolta nel più grande mistero«.

[54] Ibid., 63.

[55] Međutim jedan od naših hrvatskih bogoslovskih zborova u svome glasilu upućuje svoje kolege na ovu knjigu De Thöthovu veleći: »Tu će naći kratki historijsko-psihološki razvoj posebnog tumačenja kardinala Ehrle-a«. De Thöth, toskanski župnik, imao bi uz O. Boškovića da dade pravac neoskolastičnom pokretu u Hrvatskoj!

[56] Pègues Th. O. P., Autour de saint Thomas, Toulouse — Paris 1918. Str. 21: »il s'agissait, en effet, de 'sauver' Suarez, que la determination des vingt quatre these frappait directement...« Ledóchowski želio htio pomiriti svoju braću, gdje su bile dvije struje: jedna za strogi tomizam, a druga za Suareza. Str. 24: »La teneur même de ce document nous montre qu'il état destiné aux membres de la Compagnie de Jésus...« Str. 29: »Il ne s'agit aucunement d'imposer cette doctrine comme on impose les chose qui sont de foi, quand elle présente un enseignement qui n'ai pas été par l'Église. Mais au milieu même des doctrines ou des enseignements qui ne constituent que des opinions plus ou moins libres, l'Église a le droit et elle peut même estimer comme un devoir de choisir telle au tel enseignement qu'elle juge plus en harmonie avec le corps des vérités dont elle a la garde; et parce que cet enseignement ou cette doctrine lui agrée davantage, d'enjoindre à ceux qui on la charge d'enseigner, de le donner dans leurs cours, non certes comme un enseignement de foi, ou comme nécessairement vrai en tout, mais du moins à titre

treba ustrpljivo čekati, jer iako Crkva nije zasad učinila ono što pantomisti tvrde, mogla bi to u nedalekoj budućnosti učiniti.[57] Slično se izrazuje i Maritain. Pitaju Crkvu — veli on — »da li nalaže poduku ovih dvadesetčetiri teza? — Ne, odgovara ona, ne nalažem vam ih . A misli: Na kraju će ipak uvidjeti, ako moraju naučavati sv. Tomu, da moraju naučavati i one dvadesetčetiri teze, koje vjerno iznašaju sv. Tomu. Nu, u koliko oni ovoga i ne uvide, pustit ću ih u miru. Dat ću im vremena da sami povuku ovaj zaključak...«

O. Descoqs žestoko žigoše ovakav način pisanja. Stanovište kat. Crkve, veli on, nije stanovište gosp. Maritaina, nego ovo: Crkva s jedne strane nalaže da se naučava sv. Toma; s druge strane ona n e n a l a ž e 24 teze; dakle ne drži da 24 teze izrazuju bitnu, temeljnu nauku sv. Tome.[58] Slično tvrdi kardinal Ehrle, Jansen, Congar O. P., i mnogobrojni drugi kat. učenjaci. Crkva nije dala posebne povlastice isusovcima obzirom na 24 teze, nego ono što je Benedikt XV kazao isusovcima o toj slobodi, vrijedi za svakoga. Vrijednost dokumenta nije umanjena stoga što nije objelodanjen u »Acta Apostolicae Sedis«. Papa nije htio ražalostiti neke, kao kardinala Billota.[59] Kanon 9 Codicis Iuris ne nalaže da Papa mora jedino preko svoga redovitoga organa očitovati svoju volju.[60]

---

d'opinion qu'elle préfère — saltem ut est opinio«. Istu misao O. Pègues razlaže u l'Autorité Pontificale, Toulouse 1930, 11. Pègues se bori protiv Revue Thomiste, koja je prihvatila De Tonquedecovo tumačenje Papinih odredaba. Na tvrdnju Pèguesovu, da teze treba braniti »saltem ut est opinio« odgovara Rivière cit. čl., str. 58, da ako teze nemaju garancije istine, čovjek, dok ih razlaže u školi, treba da navede razloge pro i contra. Prema tome vrata su otvorena za diskusiju i slobodan izbor. Tvrdi da Crkva nije dala povlasticu za isusovce, nego da odredba Benedikta XV vrijedi i za druge. Isto tako misli, Yves de la Brière, u Études LX, tom. 177, 5 dec. 1923, str. 613: »Nous croyons reconnaître, dans l'Encyclique de Pie XI, la même conception fondamentale que dans la lettre, éminemment équitable et sage, publiée en 1917 par le T. R. P.... Vladimir Ledóchowski... Ceux qui avaient cru pouvoir accuser le P. Ledóchowski en matière d'orthodoxie thomiste devront désormer formuler ce grief contre le Souvairain Pontife Pie XI en personne, et dans l'encyclique même du centenaire de saint Thomas«. Posebno zaslužuje pažnju članak O. Cavallere u Bulletin de litt. eccl. 1918. Tvrdi da pismo Ledóchowskoga nije neka dispensa ili derogacija.

[57] Hedde R., cit. čl., 525.

[58] A. N. 187; Archives de philosophie X (1934) cah. IV, 184; Isp. Archives sv. II, str. 124—132. Descoqs s negodovanjem ističe, kako mu gosp. Maritain nije nikada odgovorio: »il n'a jamais été répondu — et pour cause'«.

[59] Archives de philosophie III (1926) cah. III, 239;«

[60] De Thöth, cit. dj. 75 piše: »Questa lettera (O. Ledóchowskoga) venne publicata, sì veramente, nei periodici della Compagnia. — 'Civiltà

Pantomisti, kada tumače značenje riječi: »proponantur veluti normae tutae directivae »zaboravljaju na značenje riječi »tuta« u crkvenoj terminologiji i na pravila, koja se u tom pogledu daju i u samim školskim priručnicima.[61] Tako na prvom međunarodnom

---

Catolica', — ‚Zeitschrift für kath. Theologie', Études etc. — ma non apparve negli Acta Apostolicae Sedis... Perchè — sia detto ancora una volta — il giudizio dei cattolici a riguardo delle intenzioni, dei voleri e delle disposizioni della S. Sede non può venire determinato che dagli atti publici ed ufficiali della medesima, come sono tutti gli atti inscritti nel Bollettino Ufficiale dei suoi decreti e delle sue leggi«. Toskanski župnik kao što dobro znade povijest i metafiziku, poznaje eto i pravo. Isp. kan. 18 i razlaganje Dra Crnice, Kanonsko pravo katoličke Crkve, Split 1937, 257—267.

[61] O izrazima »proponantur — imponantur« mnogo se napisalo ovih zadnjih decenija. Descoqs, Archives de philosophie 1935, cah. I, 86 pobija Pèguesa te veli: »proponantur tamquam tutae normae directivae. 'Il traduit sans hésiter ce membre de phrase, comme s'il contenait seulement' proponantur' sans aucun déterminatif qui en précisât la portée, comme si se texte devait par suite s'entendre au sens absolu de 'doceantur thetice et auctoritative', alors qu'il est déterminé et pour autant modifié par les mots 'tamquam tutae normae directivae', d'une manière qui écarte sans aucun doute possilbe tout sens absolu et exclusif. Le sens vrai du texte est manifestement et uniquement celui-ci: Ces thèses doivent être 'proposées' non pas du tout comme des thèses que le professeur est tenu de prendre à son compte, de soutenir et développer devant ses élèves, de faire apprendre à ceux-ci, et défendre par eux, bref d'adopter comme la matière propre de son enseignement, — mais simplement comme des enoncés formulant des principes, voir des thèses doctrinales auxquelles on peut se fier en toute sécurité qu'il faut connaître comme telles et qu'il est loisible à tous, dans l'Église, d'adopter et de faire siennes, parce qu' elles ne présentent aucun danger pour la foi, qui soit présentement reconnu tel par l'autorité compétente: cela sans préjudice aucun pour des théses différentes également sûres et toujours admises comme telles par le Magistère, que le professeur reste aussi libre d'enseigner en public que les elèves et les fidèles le sont de les adopter ‚en leur privé.... Le texte avec ses déterminations précises était déjà clair par lui-même; d'ailleurs le choix du verbe 'proponere', au lieu du verbe 'docere', qui est généralement en usage dans les documents similaires, ou encore à la place du verbe 'imponere', que préconisaient les fauteurs de l'elencchus, eût déjà suffi à enlever tout doute à ce sujet«. — De Thöth, cit. dj. 53: »per questa distinzione tra imposte e proposte sorse una polemica delle più antipatiche e sofistiche, che continua ancora«. I De Thöth sam povrduje ovu činjenicu. Navađa jednu stranicu iz Pèguesa. Tvrdi str. 55: »Sarebbe ridicolo che mentre la Chiesa, per mezzo dei suoi Pontefici, I m p o n e la filosofia di San Tommaso come l' u n i c a, la quale risponde ai principii più certi della ragione e della Fede, lasciasse poi libero a ciascuno

tomističnom kongresu u Rimu kazao je Garrigou-Lagrange O. P.: »Si 24 propositiones a S. Congregatione Studiorum propositae ut pronuntiata maiora S. Thomae retineri debent ut 'tutae normae directivae', intelligi nequit quomodo contradictoriae sint aeque tutae«.[62] O. Descoqs S. J. odgovara, da je slavni dominikanski učenjak zaboravio na prvotna pravila, koja je učio u prvim godinama teologije.[63] Ako je neka teza ozbiljno vjerojatna, može da

---

di pensarla a modo suo circa i principii fondamentali di questa stessa filosofia.« I gle! toskanski župnik našao je da Crkva proponira dogme: »quibus revelata divinitus dogmata ab Ecclesiae magisterio p r o p o n u n t u r«. Zaista, kada bi Crkva rekla, da je filozofija sv. Tome, ukoliko se razlikuje od drugih skolastičnih sistema, jedino istinita pače da je objavljena, onda bi toskanski župnik dobro zaključivao. De Töth veli str. 59: »Non si tratta ,infatti, qui di una dottrina l i b e r a, ma di una dottrina d e f i n i t a...« Zatim str. 76: »Nessuna censura, perciò, potrebbe essere mossa a chi, non persuaso o meno persuaso della loro intrinseca verità, non si sentisse di sottoscrivervi«. Malo niže na istoj stranici: »Sebbene è certo che quando la Chiesa racchomanda con tanta insistenza una dottrina, bisogna ben dire che la stessa sia vera; donde l'obligo in tutti di abbracciarla e seguirla«.

[62] Acta primi congressus Thomistici internationalis, Romae 1925, 261. Isp. Archives de philosophie 1927, cah. IV, 189. — Slično piše i De Töth, cit. dj. 55—57. Kritizira, napada i pobija tumačenje kardinala Ehrlea. Str. 57: »Ammesso questo principio bisognerebbe dire che una opinione o sentenza o dottrina potrebbe essere 'tuta 'e 'non tuta 'nel medesimo tempo; cosa impossibile, come è facile intendere, per l a c o n t r a d i z i o n c h e n o l c o n s e n t e.«. Toskanski župnik veli, da se ne radi o nauci nego normama. To je put, koji je ne samo istinit nego i siguran. Jedan put koji vodi u Rim može biti istinit, a ne siguran; ali ne obratno. Nauka sv. Tome jest »naravno evanđelje«. I tako De Töth str. 58—59 završuje: »Tutta, quindi, la disquisizione che gli autori di 'Scolastica e i suoi compiti odierni' istituiscono per provare che 'opinio vel sententia tuta' equivale a 'sententia simpliciter non periculosa' si riduce ad una pura sofistica logomachia, contro della quale protesta non meno il vocabolo che il senso e l'uso della Chiesa«. Ovim je riječima de Thöth adekvatan sud dao o samome sebi, i o svojoj logici. On prelazi iz idejnog svijeta u materijalni bez ikakove bojazni; »normae« prevađa se sa »vic«, i bez ikakova obzira na povijest terminologije, na značenje »normae tutae« u povijesti kat. znanosti, izvrgava ruglu ne samo kardinala Ehrlea, ne samo mnogobrojne isusovačke, franjevačke učenjake nego sve i svakoga tko ne misli kao nekoliko pantomista! Ima više puteva koji vode u Rim. Ima više puteva i načina kojima kršćanin može rasvijetliti vjerske istine, staviti u harmoniju vjerske istine i filozofiju.

[63] Archives de philosophie 1927, cah. IV, 190—101: »L'on a quelque hésitation à insister sur ces règles qui s'enseignent au début de la

bude »tuta«. Nije isključeno, da teza, koju danas Crkva proglasuje kao »tuta« postane nevjerojatnom, i dosljedno oprečna teza ne samo »tuta« nego i »tutior«.[64] S pravom veli kardinal Billot, da odluke u kojima Crkva veli, da je neka nauka »tuta« imaju privremenu vrijednost: »attento praesenti statu opinionum«. Dakle treba razlikovati dvije vrste dekreta: dekrete koji nepogrješivo definiraju istine, i dekrete koji se brinu za odnošaj neke nauke obzirom prema

---

théologie. Mais sans doute parce qu'elles sont les premières apprises, elles s'oublient plus vite! Nous venons de constater que le P. Garrigou-Lagrange, un professionnel cependant, et du premier rang, les a tout à fait perdues de vue et n'en tient aucun compte. Il ne sera pas seul, on le pense bien.« I glasilo jednog od naših bogoslovskih zborova piše: »ako su one teze 'tutae normae directivae' onda će valjda biti jasno, da su skolastičke »non tutae normae directivae. Pak, dato non concesso, da je ispravno i tumačenje Kard. Ehrlea, kao i njegovih pristaša, po kojemu 24 teze nijesu drugo već samo neke 'direktivne nepogibeljne norme', slijedi ipak, da su teze koje se njima protive 'neke nediretivne pogibeljne norme«! Kad je uredništvo glasila spomenulo isusovačkog učenjaka Billota kao tomistu, moglo je namjesto u »De fallaciis« sv. Tome pogledati Billotov traktat »De Ecclesia Christi«, Romae 1899, II, 117.

[64] Descoqs, cit. čl., 191. Pobija Marquanta i veli: »Thèses sûres? écrit mon censeur, qu'est-ce à dire sinon thèses aptes à nous conduire à une philosophie vraie? Mais non, il ne s'agit pas de cela du tout! Quand une Congrégation ou un Pape déclare une thèse sûre, ils veulent parler uniquement de sécurité dans la Foi. Et donc ici la Cogrégation, en les déclarant sûres, a affirmé de ces thèses que l'on pouvait les soutenir hic et nunc sans aucun danger pour la foi, quoi qu'il en puisse être de leur vérité intrinsèque! Eh! certes, toute erreur en philosophie ne constitue pas fort heureusement un danger pour le salut!« »La foi catholique oct.-nov. 1917, 137—138: »Sans doute, de deux 'opinions' contradictoires, l'une est nécessairement vraie, l'autre fausse. Mais tant que le dogme n'est pas en cause, c'est par la liberté des débats que ceux qui ont (ou croient avoir) l'évidence de la vérité peuvent la faire progresser«. Tako je, kako smo vidjeli, kazao O. Ledóchowski, i pismo je pročitao i odobrio Benedikt XV. Isp. Dict. Théol. Cath. I, 1148. Billot, cit. dj. De Ecclesia, Thesis 19, 117: »Fit igitur distinctio inter decreta quibus veritas speculativa infallibiliter definitur, et decreta quibus securitati doctrinae prospicitur... Sane vero, distinguunt omnes in re morali speculativam veritatem vel falsitatem alicuius propositionis, ab eius securitate vel non securitate practica: aliud quippe significo cum dico sententiam moralem esse veram vel falsam, aliud vero cum dico eam esse practice tutam vel non tutam. Et similis distinctio locum quoque habet circa doctrinam in ordine ad legem credendi«

vjerskim istinama.[65] Vrijedno je doslovno navesti zapažanja Billota, koji se ubraja među ultratomiste:

Doctrinam enim pro qua est solida probabilitas quod fidei regulae non opponitur, speculative loquendo erit forte theologice falsa, hoc est, si accipiatur secundum relationem ad regulam fidei in se obiective consideratam. In ordine vero ad liceitatem opinandi praedicta doctrina est certo certius tuta, et tuto illam amplecteris, quia non habet oppositionem saltem prudenter attendibilem cum norma illa contra quam non est licitum quidquam opinari. Et e converso... Dico ergo nos exinde manuduci posse ad intelligendum quid sit edere decretum quo non speculativa veritas definitur, sed securitati doctrinae prospicitur. Nihil enim aliud est quam decernere authentice, aliquam doctrinam esse tutam, hoc est consonam regulae fidei, ea saltem probabilitate quae sufficit ut quis possit illam amplecti vel e contra.[66]

Ova nauka — veli Descoqs — aplicira se lijepo na 24 teze.[67] Povijest kat. teologije potvrđuje ovakovo tumačenje. Pavao V izdao je god. 1607 dekret, kojim je kazao da je nauka i molinista i banjezijanaca o Božjem znanju jednako slobodna i dosljedno pouzdana: »dum melius iudicium tempus ipsum afferat«. Budući dakle da je pripuštena mogućnost napretka filozofsko teoloških znanosti, nema ništa tome protivna, da Crkva opozove ili rektificira svoje prvašnje dekrete.[68]

Ukratko. Dvije oprečne izreke ne mogu biti ujedno istinite, ali mogu biti jednako pouzdane, vjerojatne i dopuštene. Odatle dakle što je Crkva kazala da su 24 tomistične teze »normae tutae directivae«, nikako ne slijedi da oprečne nijesu »tutae«, nego da Crkva o tim oprečnim tezama nije suda izrekla. Pantomisti poistovjetuju tri pojma: tutae = certae = verae.[69] Niti leksikoni, kao

---

[67] Descoqs, cit. čl., 190—191.

[68] Ibid. 190: »du fait que les vingt-quatre thèses ont été déclarées tutae normae directivae, nul n'est plus tenu à leur égard qu'à l'égard de la science moyenne ou de la prédétermination physique: ceci est absolument certain et il y a lieu de s'étonner qu'on théologien de profession puisse avoir la moindre doute à ce sujet«.

[69] Tako radi i I. Ude, Die Autorität des hl. Thomas von Aquin, Salzburg s. a. 48—49: »als 'tutae normae directivae' (als sichere) Richtlinien... Deren kontradiktorischen Gegensätze sind daher 'non tutae normae'«. Ude samo reasumira djelo dominikanca O. Szaba. Ude prevada »tutae = sichere«, dakle stalne (certae). A budući da je »Certitudo firma mentis adhaesio ad veritatem cognitam«, lako se prijeđe od onoga »stalna« na »istinita«. Ude misli, da Benedikt XV nije mislio na 24 teze, kada je dao slobodu. Međutim i pismo Ledóchowskoga i pismo Benedikta XV jasno vele: »S. Thomae thesibus proponendis, ac tutis ad dirigendum normis«. Ledóchowski još živi; kardinal Ehrle dao nam je jasan tumač. On je i u Xenia Thomistica, Roma 1925, III, 75 jasno označio kako je pariški biskup nakon beatifikacije sv. Tome opozvao osudu svoga pretšasnika:

Forecellini, niti stil rimske kurije, niti povijest ne daju pravo na takovo tumačenje.

Napokon treba istaknuti, da je pantomističko tumačenje o značenju 24 teza pokopano na samom prvom međunarodnom tomističnom kongresu u Rimu. O. Szabó O. P., regens Angelicuma, predložio je, da kongres usvoji ovaj prijedlog:

Congressus primus Thomisticus, plene et perfecte se conformando decretis Pontificiis quoad philosophiam S. Thomae emanatis, declarat fundamentum uniuscuisque conventus futuri Thomistici esse 24 propositiones a S. Sede ut principia et pronuntiata maiora S. Thomae approbatas, quae, ut S. Congr. Stud. in suis decretis a Summo Pontifice confirmatis dicit, Angelici Doctoris veram, germanam exprimunt doctrinam, et quae proponendae sunt ut tutae normae directivae. Congressus igitur decidit ab his propositionibus in thesi recedere, in publicis sessionibus nulli socio licere.[70]

Predsjednik kongresa biskup Janssens, O. S. B., jasno je uočio cilj za kojim je išao O. Szabó, pa imajući pred očima trzavice, koje bi nastale na kongresu, kad bi dao na glasanje njegov prijedlog, predložio je da se prihvati zaključak, u kojemu se izričito naglašuje »iusta libertas«. Pustimo da govori službeni izvještaj, gdje doslovno čitamo ovo:

Absoluta voti propositione, Exc. D. Janssens, qua conventus praeses, haec duo profert, quae tanto aplausu excipiuntur ut mens communis Congressus iure haberi possint: 1) summa devotione atque inconditionato assensu directiones sanctae Sedis de doctrina S. Thomae fideliter sequenda ab omnibus recipi; 2) pari animi docilitate monita pontificia acceptari de iusta disputandi libertate in iis de quibus disputare licet, quae inter catholicos doctores semper viguit, sancte retinenda.[71]

O. Szabó je imao pred očima 24 teze, a Janssens ih uopće ne spominje. Szabó je spomenuo »decreta pontificia« da dokaže, kako se tomistički kongresi moraju obvezati na 24 teze, a predsjednik govori o papinskim opomenama »de iusta libertate retinenda«. Regens Angelicuma znade samo za papinske odredbe da se slijedi Tomina nauka, a biskup Janssens razlikuje između crkve-

---

»Articulos ipsos propter hoc (radi opoziva) non approbando seu etiam reprobando sed eosdem discussioni scholasticae libere relinquendo'«. Među 24 tezama nalaze se dvije koje su bile u Engleskoj osuđene, »Cosi il torto è riparato, benchè le sentenze, secondo l'antica tradizione della Santa Chiesa, non siano decertate le sole vere«. Isp. Zeit. f. kath. Theol. 1926, 17—18.

[70] Acta primi Congressus Thomistici internationalis, 310; Zeitsch. f. kath. Theol., 1926, 6; Archives de philosophie 1927, cah. Iv, 186.

[71] Acta, 310.

nih odredaba da se slijedi tomizam i granice te dužnosti. Tako je pantomistična teorija na međunarodnom kongresu doživjela potpuni poraz, a tomistična tolikim je aplauzom primljena, da se može smatrati općim mišljenjem kongresa.[72]

O. De Vries, S. J. s radošću ističe, da na drugom međunarodnom tomističnom kongresu u Rimu (1936) nitko nije niti spomenuo 24 teze. Usto ipak ističe, da je iz Njemačke veoma malo uglednih filozofa došlo na kongres, jer su se valjda bojali da pretjerani tomisti ne bi sprečavali slobodu, koja je svima mila, a od Crkve blagoslovljena.

[72] Zeitschr. f. kath. Theol. 1926, 7—8; Archives 1927, 187.

[73] Isp. Stimmen der Zeit 1936, 347: »Wer etwas mit der Befürchtung nach Rom gekommen war, ein allzu enger Thomismus würde eine freie Erörtung der wirklichen Probleme unmöglich machen, konnte bald erleichtert aufatmen. Die berühmten 24 Thesen, die einige Uebereifer auf dem ersten Kongress im Jahre 1925 — wenn auch vergebens — noch zur unantastbaren Grundlage aller Aussprache zu machen versuchten, wurden diesmal, soweit uns bekannt ist, nicht einmal erwähnt...« Poznato je, da je O. Boyer bio duša drugog inter.tomističnog kongresa. Iako osobno brani 24 teze, ipak priznaje da je Pio XI dao slobodu. Isp. Boyer C., Cursus philosophiae, Parisiis s. a., I, 7: »Quod doctrinam spectat firmum nobis propositum fuit sententiis Sancti Thomae fideliter inhaerere, etiam in iis quae ex perspicua Summi Pontificis Pii XI in encyclica 'Studiorum Ducem' declaratione, libere inter doctores catholicos discutiuntur...« Zatim jasno priznaje da brani 24 teze, a oprečna mišljenja »moderate et humaniter« donosi. »Caritas enim et veritas, cum ita componuntur, se mutuo iuvant«.